

Operafesztivál

A legifjabb magyar társulat

Szerda este a Győri Kisfaludy Színház operatársulatának Carmen előadásával folytatódott a fesztiválprodukciók sora. Ez az előadás számos hasznos tanulsággal szolgált, nagytitok alatt mutatta meg operajátszásunk gyermekbetegségeit. Az alapdilemma így szól: játsszunk új műveket, új szemléletű inszenzációkat, vagy kockázatot vállalva, s (kezdetben) kevesebb sikerrel, vagy maradjunk a hagyományos repertoárnál, a bevált színpadi kliséknél — s így bizony számíthatunk a vas-tag tapokra. Józán ésszel nemigen lehet kárhoztatni a győrieket azért, hogy az utóbbi megoldás mellett döntöttek, s évi egy bemutatójukkal kiszolgálják a legszélesebb közönségre-tégeket. Ha azonban esztétikai szempontokat is figyelembe vesszünk (ami egy művészi alkotás értékelésekor helyénvalónak látszik),

sajnálunk kell, hogy az új társulat egyszerűen beállt a sorba, s nem használta ki azt a lehetőséget, amelyet a hagyományok hiánya biztosított számukra. Ezzel a Carmennel legalábbis nem abba az irányba indultak el a győriek, amerre remélhetőleg fejlődnie kellene, s amerre remélhetőleg fejlődni fog. Az előadás ebben az értelemben hagyományos. S bár a közönség euforikus rajongása őket látszik igazolni, ez a siker a könnyű befogadás sikere. S nem hiszem, hogy nem lenne érdemes vállalni a „nehezebb megértés — igényesebb produkció” kockázatát.

Mindazonáltal tiszteltem a győriek erőfeszítéseit, ennek a produkciónak kétségte-nül vannak értékei. *Tas Ildikó* győrszámú magyar Carmenek egyikevé válhat: hangja, termete, színészi

adottságai megvannak a szerephez. *Bede Fazekas Csaba* is kiemelkedő Escamilló. S talán ezekre az erőkre építve lehetne kialakítani a jövőt: egy igényesebb, korszerűbb operajátszást.

M. T.

A ma esti szegedi *Macbeth* után szombaton a Magyar Állami Operaház fesztivál-bemutatója következik, *Rossini A sevillei borbély*. A *Békés András* rendezte előadón *Bánda János* (Almaviva), *Tóth János* (Bartolo), *Pánczél Éva* (Rosina), *Csurja Tamás* (Figaro), *Kovács Kolos* (Basilio) énekel, vezényel *Török Géza*. Vasárnap a debreceni társulat a *Toscat* mutatja be, *Kertész Gyula* rendezésében, vezényel *Szabó László*. A főszereplők: *Pelle Erzsébet* (Tosca), *Sebastian Gonzalez* (Cavaradossi), *Gyapjas Tibor* (Scarpia).

Zenei naptár

Aria- és dalest

Igen szép koncertnek lehetnek tanúi mindazok, akik az operafesztivál csábítása alól kivonván magukat, a Tisza Szálló hangversenytermébe látogattak szerdán este. *Sólyom Nagy Sándor* és *Verebics Ibolya* aria és dalestjére.

Sólyom Nagy kitűnő művészi kvalitásai, számos nemzetközi sikere, lemezfelvételei révén már ismertek, ám a fiatal *Verebics Ibolya* még pályája kezdetén áll. Kellemes felfedezés, meglepetés volt a bájos, színpadikus megjelenésű művésznő. Származása, erőteljes, fényes tisztán csengő szopránja lebilincselő, s előadói képességei alapján is szép jövőt jósolhatunk számára.

Műsoruk első részében a romantikus dalirodalom gyöngyszemei szerepeltek. *Verebics Ibolya* Brahmsnak a Szerelmi hűség, s *Az örök szerelemről* című dalaival szólaltatta meg. Továbbá, R. Strassus Op. 10. számú dalkötetéből az Ajánlást s a

Titkos felhívást. Felszabadult, gazdag dinamikájú, árnyalt előadása szép élményt nyújtott.

Sólyom Nagy Sándor Mahler-dalokat (Hársillatot érzek, A világnak elvesztem) s R. Strauss Halottak napján című kompozícióját, valamint Liszt két dalát (Mily szép és Áldjon egy) szólaltatta meg. Interpretálásának őszinte bensőséges, meleg pillanatai a dalok színes, érzékeny világának legrejtettebb szépségeivel is feltárta.

Az est második felében a nagyobb formátumú, népszerű operáriák kerültek bemutatásra. Így *Verebics Ibolya* Puccini Bohéméletéből *Mimi* áriáját, *Bizet* *Carmen*jéből *Micaela* áriáját s *Wagner Tannhäuser*jéből *Erzsébet* imáját hallottuk. Kitűnően azonosult a megformálódó figurák lényével, annak ellenére, hogy az operák cselekményének folyamatából, zárt egységként kiemelve az áriákat, sokkal

nehezebb feladat azokra a tökéletes érzelmi ráhangolódásra. A fiatal művésznő egyértelműen meggyőződött arról, hogy az operák világában ugyanolyan megragadóan, magabiztosan mozog, mint az intímabb dalirodalomban. Nem véletlenül nyerte el nemzetközi versenyek s fesztiválok különböző értékes díjait. (Karlóvy Vary-ban 1982-ben első díj, s 3 különdíj, Helsinkiben 1984-ben a zsűri különdíja, mely egy olaszországi ösztöndíjat jelentett, s 1983-ban a Prágai Tavasz Fesztiválon egy dalest, továbbá kiemelkedő operaszerepek.)

Sólyom Nagy Sándor mögött már jelentős operaénekesi múlt (35 operaszerep) áll. Pompás jellemábrázoló képessége s drámai szituációkat híven megjelenítő előadói varázsa segítségével emlékezetes perceket szerzett Verdi *Otello*jának credójával, s a *Macbeth* című operából a címszereplő áriájával.

B. B.

Kié az opera?

Érzületünket megmozgató operáink — *Bánk*, *Hunyadi*, *Dózsa*, *Brankovics* — mellett csupa internacionális, illetve identitástudatunkkal közvetlenül kapcsolatban nem hozható művek születtek.

A kékszakállú herceg, *Mózes*, *Lysistraté*, *Pomádé király*, *Sámson* és *Hamlet* — ők a főhősök, no meg *Háry János*. És a számtalan idegen, ismeretlen, nehezen követhető történet *Borisz Godunov*tól *A bűvös vadász*ig. Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődése* — nehézsége ellenére is — sokkal több emberhez jut el, mint *Petrovics Emilé*. Minden bizonnyal azért, mert a szó — ha nem is azonos minőségben — mindenkié, de az ének és különösen a szép, gondolatot is közvetítő ének csak keveseké.

Nem hibáztathatjuk azokat a szerzőket, akik a XX. században nem a nemzeti érzést énekeltek meg az operistákkal, hanem a humanizmusát. Nem szólhatunk egy rossz szót azokra a színházigazgatókra sem, akik a Lohengrinben látják a sikert, mert ők csak abból választathatnak, ami készen van. De meg-

fontolandó, hogy miáltal lehettünk, ha nem is *Iffai* nagyhatalom, de a költészethez erősen vonzódnak? A nemzetné válás idején szerzett büszke szavak, dalok és a gyakori bukást követően született elegikus allegóriák révén. *Talpra, magyar és fiam, csak énekeljétek*. Ezt az öt szót ötmillió honfitársunk ismeri. Ebből a nemzeti költészetből született, születetett aztán *Nagy László*, *Weöres* és *Pilinszky* éteri lírája.

Nem mondhatom magam zeneértőnek, de azt látom, hogy egy sok szempontból hiányos operatörténelemre épült rá ez a mai magyar — rendkívüli színvonalú — operaművészet. És itt keresendő, miért szól szűk rétegek olykor sznob képviselőinek a modern opera.

Logikus volna javasolni, hogy szülessenek új nemzeti operák — nem a művészet, hanem a hazai közönség érdekében. Ezt egyrészt felelősen gondolkodó kultúrapártoló nem követelheti a független alkotóktól, másrészt pedig az operaszerzőktől nem várható el, hogy igazságtévők legyenek, számos nyitva maradt történelmi kérdésünkben.

Mi marad hát? En csak az önművelést javasolhatom. Magam számára is.

D. I.

Átadták a SZOT-díjakat

Csütörtökön a SZOT Szállóban ünnepélyesen kiosztották az idei SZOT-díjakat. A szakszervezeti mozgalom e kitüntetéssel azoknak az íróknak, művészeknek, tudósoknak, a művelődésben tevékenykedőknek az alkotó munkáját ismeri el, akik a dolgozók művelődésének szolgálatában kiemelkedő sikereket értek el. Az ünnepségen jelen volt *Berecz János*, az MSZMP KB titkára és *Csehák Judit*, a Minisztertanács elnökhelyettese is.

SZOT-díjat kapott *Deme László* nyelvész, *Gregor József* operaénekes, *Juhász Judit*

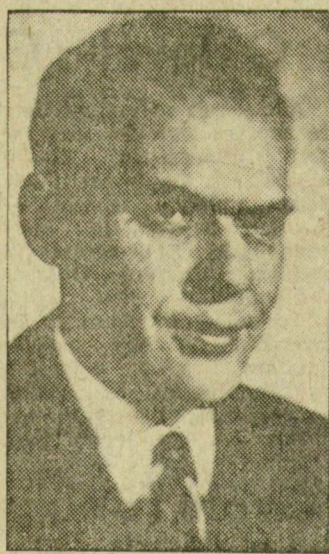
rovatvezető-helyettes, *Koltai Róbert* színész, *Lehoczky György* orvos, *Rossa László* zeneszerző, *Szabó Bálint* társadalomtudós, *idős Szabó István* szobrászművész, *Szónyi G. Sándor* vezető rendező, *Tatay Sándor* író, *Tóth István* nyugalmazott főiskolai tanár, *Tóth Valéria* szobrászművész és *Vitézy László* filmrendező.

A kitüntetetteket *Kósáné Kovács Magda*, a SZOT titkára köszöntötte. A díjakat *Gáspár Sándor*, a SZOT elnöke adta át. A díjak átadása után a SZOT elnöksége fogadást adott a kitüntetettek tiszteletére.

Deme László nyelvészprofesszor

Nem minden tudós — gyakorta még a legnagyobbak sem — adatik meg, hogy a legszélesebb körben ismertté és igen népszerűvé váljon. *Deme László* professzor sokféle ágazó tudományos munkássága, publikált tanulmányai, könyvei ugyan nem csak a szűken vett „szakmában” ismertek (gondoljunk csak 1978-ban megjelent, a közélet fórumain szereplőknek nagy segítséget nyújtó „Közéletiség, beszédmód, nyelvi műveltség” című könyvére), mégis a legtagabb körben az 1974 óta szerkesztett, „Beszélő” című rádiós műsorából ismerték és kedvelték meg — tudományát és személyiségét.

A nyelv- és grammatikaelmélet, a mondat- és szöveg- és szociolingvisztika, a nyelvi kommunikációs vizsgálatok, a nyelv- és nyelv-terén végzett kutatásai mellett több országos munkát irányításában vett — és vesz — részt. Így a Nyelvatlasz, a Helyesírási szótár, a ki-ejtési kézikönyv megalkotásában. Nemcsak a hazai,

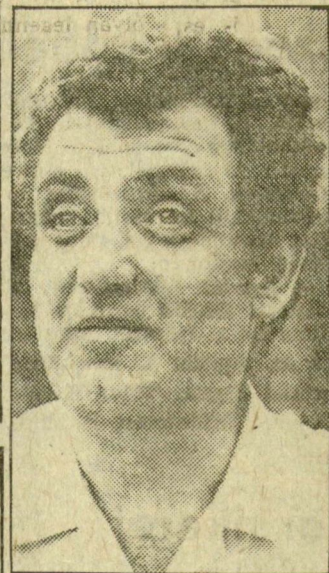

hanem a szomszédos országokbeli magyar nyelv- és nyelv-elmélet, a mondat- és szöveg- és szociolingvisztika, a nyelvi kommunikációs vizsgálatok, a nyelv- és nyelv-terén végzett kutatásai mellett több országos munkát irányításában vett — és vesz — részt. Így a Nyelvatlasz, a Helyesírási szótár, a ki-ejtési kézikönyv megalkotásában. Nemcsak a hazai,

tabb szakmai témákat is világosan, közérthetően tudja közvetíteni. Például: a nyelvészet alapvető kategóriáiról, módszereiről adnak áttekintést népszerű könyvei mint „A nyelvről felnőtteknek”, vagy „A beszéd és a nyelv”.

Tizenkét évig (1982-ben vonult nyugdíjba) dolgozott a JATE nyelvészeti tanszékeinek (alkalmazott nyelvészeti, illetve magyar nyelvészeti tanszék) vezetőjeként. Ő volt a főszerkesztője az 1975-ben indult *Kincskereső* című országos folyóiratnak, mely a 10–14 éveseket neveli olvasóvá, irodalom- és művészszeretővé. Nem éppen egyszerű viszonyok között: rengeteg a gyerekeknek szánt egyéb kiadvány, melyek a nemirodalom, a giccs, a képrengény, a vice, az olcsó szórakoztatás — a könnyebb ellenállás felé mozdítanak a kialakulatlan izlésvilágú kiskamaszokat. A Szegeden szerkesztett *Kincskereső* ebben a közegben kínálta az értéket — ma is, s ez nem kis részben *Deme* professzornak köszönhető.

Gregor József operaénekes

Mit nem írtak még meg róla és művészetéről? Talán a sok is kevés, ha róla van szó. Hogy most SZOT-díjat kapott — ez sok mindenről beszél. Összefoglalóan és — valljuk be — közhelyeszerűen azt mondhatnánk, elsősorban *rendkívüli népszerűségéről*. Mi itthoniak — szegediek nehezen tudjuk kordában tartani a szavakat, melyek előtöltnak,

ha *Gregor József*ről beszélünk, ezeken a hasábocon is sok „gregoriáda” látott már napvilágot, idézzük most hát avatott, de talán elfogulatlanabb ember tollából, a jelenleg Szegeden zajló operafesztivál zsűrijének egyik tagjától. *Kerényi Mária*tól: „Alighanem olyan népszerű, mint amilyen tehetséges. És ez nem veszélytelen állapot: könnyen eltempti a kontrollt a művészen is, a közönségen is. *Gregor* pályáján eddig nem voltak válságos szakaszok, talán még hullámvölgyek sem; 1964 óta, immár bő két évtizede, egyenletesen visz az útja felé. Gyönyörű hang, kiváló énektechnika, nagy színpadi sikerek és parádés oratórium-feladatok; hozzá a Liszt-díj, majd az Erdemes és Kiváló Művész cím — így fest a karrier eddigi története sürgöny-stílusban. Már-már gyanúsán szép, szinte kirakatszerű — és akkor nem beszélünk még a lemezfelvételeivel kiváltott nemzetközi visszhangról. Meg a mítoszról, ami körül lengi. Mert patrióta. Mert szókimondó. Mert inycen. Mert — *Gregor*.”

A portré, melyből a fönti-lünk, ezeken a hasábocon is sok „gregoriáda” látott már napvilágot, idézzük most hát avatott, de talán elfogulatlanabb ember tollából, a jelenleg Szegeden zajló operafesztivál zsűrijének egyik tagjától. *Kerényi Mária*tól: „Alighanem olyan népszerű, mint amilyen tehetséges. És ez nem veszélytelen állapot: könnyen eltempti a kontrollt a művészen is, a közönségen is. *Gregor* pályáján eddig nem voltak válságos szakaszok, talán még hullámvölgyek sem; 1964 óta, immár bő két évtizede, egyenletesen visz az útja felé. Gyönyörű hang, kiváló énektechnika, nagy színpadi sikerek és parádés oratórium-feladatok; hozzá a Liszt-díj, majd az Erdemes és Kiváló Művész cím — így fest a karrier eddigi története sürgöny-stílusban. Már-már gyanúsán szép, szinte kirakatszerű — és akkor nem beszélünk még a lemezfelvételeivel kiváltott nemzetközi visszhangról. Meg a mítoszról, ami körül lengi. Mert patrióta. Mert szókimondó. Mert inycen. Mert — *Gregor*.”

Mit nem írtak még meg róla? Talán arról a szenvedélyéről nem tudnak még elegendően, mellyel újabban a gyerekek ének-zenei tanulmányainak módszereit körül-ményeit firtatja. *Gregor* aggodíks. Mert az iskolákat járva úgy tetszik neki, bajok vannak, s ha így megy, lesznek a felnövekvő nemzedék ének-zenei kultúráliságával. A művész a tankönyveket bönösi, pedagógusokkal vitatkozik, a gyerekekkel értekezik. Azt kérdezi tőlük, milyen élményt kapnak az énekezésről? Hát, ilyen is — *Gregor*.

Tóth Valéria szobrászművész

Erett művész. Kialakult, vonzó személyiséggel, kikristályosodott művészi ars poeticával, határozott, senki mással össze nem tévesztendő kifejezésmóddal. 1969-ben végzett Páztay-növendék-ként a Képzőművészeti Főiskolán, s az azóta eltelt közel két évtized egyik felét Vársárhelyen, másikat Szegeden töltötte. Munkáival is e tájon találkozunk elsősorban; a hőmezővásárhelyi *Németh László*-portré, az *Opusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark* bejáratí épületének több mint 70 négyzetméteres domborműve, a zárány-széki házasságkötő terem plasztikája és a közszeg felszabadulási emlékműve, a fábianszékényi, székkutasi kőszéri szobrok, és természetesen a szegedi orvosegyetem falát díszítő,

műve, a kétfigurás *Nővérek* egyaránt mérföldkövek. Természetesen sok kislasztikát is készít, melyek otthonok nagyszerű díszei.

Ritka, hogy a személyiség és a kifejezés mód olyan harmoniában ötvöződjön, mint *Tóth Valéria* esetében. Eddigi munkássága két fontos dolgot is bizonyít: az egyik, hogy vidéken is lehet és érdemes értéktérre való válni, a másik, hogy a művészeti élet zavarosában az emberközpontú, humanista tartalmat sugárzó figurális alkotásoknak mindig van és lesz érvényessége, létjogosultsága. Művészi munkásságát 1983-ban *Munkácsy-díjjal* ismerték el, a mostani SZOT-díj arra is utal, hogy alkotásait befogadták, magukénak érzik a legszélesebb rétegek is.